

ADELINA ÇERPJA - ANILA ÇEPANI

**FORMAT E PASHTJELLUARA TË FOLJES NË GRAMATIKËN E
M. CAMAJT DHE NË PROZËN E TIJ**

Në literaturën gjuhësore të shqipes një formë e pashtjelluar foljore shihet si një formë e foljes që karakterizohet nga pamundësia për të ndryshuar sipas vetës e numrit. Si një kategori e ndërmjetme dhe mjaft e diskutueshme, format foljore të pashtjelluara kanë tërhequr vëmendjen e shumë studiuesve të gjuhës shqipe. Në trajtimin që i është bërë kësaj kategorie në kapitujt përkatës të gramatikave të ndryshme të shqipes, por edhe në studime të posaçme për foljen, vihet re se studiues të ndryshëm herë afrohen e herë largohen si në kategorizimin e këtyre formave foljore nisur nga kriteret të ndryshme, po ashtu dhe në terminologjinë e përdorur. Një vend relativisht të konsiderueshëm zë kjo kategori dhe në gramatikën e M. Camajt *Albanian Grammar with Exercises, Chrestomathy and Glossaries*¹. Para se të përshkruajmë trajtimin që M. Camaj i bën kësaj kategorie në gramatikë dhe përdorimin e tyre konkret në prozën e tij, të kushtëzuar nga caqet e kësaj kumtese, do të ndalemi shkurtimisht në disa prej punimeve të shumta në të cilat janë trajtuar gjerësisht këto forma.

Në *Gramatikën* e Akademisë² grupimi i formave të pashtjelluara bëhet sipas kriterit të ndërtimit. Aty dallohen dy grupime kryesore: në grupin e parë përfshihet *pjesorja*, e cila ka tipare kuptimore e gramatikore foljore dhe mbiemërore, si dhe format që ndërtohen mbi bazën e saj: *forma e pashtjelluar mohore (pa larë)* dhe *përcjellorja (duke larë)*. Në grupin e dytë bëjnë pjesë format e pashtjelluara të tipit *për të larë* e *me të larë*, të cilat ndërtohen mbi bazën e emrit prejfoljor asnjës (të tipit *të larë*). Nisur nga përmbajtja kuptimore, forma e pashtjelluar e tipit *për të larë* ka vlerë *paskajoreje*, por me përdorim të kufizuar në disa funksione themelore (kryefjalor e kundrinor) e për këtë arsye është quajtur *formë analitike foljore me vlerën e një paskajoreje me funksione sintaksore të kufizuara*. Po në këtë

¹ M. Camaj, *Albanian Grammar with Exercises, Chrestomathy and Glossaries, Collaborated on and translated by Leonard Fox*, Wiesbaden Otto Harrassowitz 1984, XVIII + 337 f.

² *Gramatika e gjuhës shqipe. Vëllimi I Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Republikës së Shqipërisë, Tiranë, 2002, 452 f. |

gramatikë vihet në dukje se në të folmet geqe përdoret edhe forma e pashtjelluar e tipit *me la* me vlerë paskajoreje, e cila ka edhe një formë të kryer (*me pasë la*) që haset më rrallë.

Edhe S. Riza merr si kriter për ndarjen e formave të shtjelluara nga ato të pashtjelluarat shprehjen ose mungesën e shprehjes së marrëdhënies së vetës dhe të numrit nga formantet e formave përkatëse. Në kundërvënien me shtatë mënyrat e shtjelluara (vehtjore), ai dallon tre ‘mënyra pavehtjore’³ ose ‘mënyra të pashtjell(uar)a’⁴ duke u nisur nga fakti se aty janë ‘të pabashkëshprehura’ marrëdhëniet mes vetës dhe numrit (në kundërvënien me mënyrat vehtjoro-numërore). Siç shihet nga kjo kundërvënie, S. Riza i konsideron si mënyra foljore edhe këto forma të pashtjelluara. Edhe te S. Riza ato dalin me termat pjesore, paskajore dhe përcjellore. Brenda këtij grupi ai e veçon pjesoren nga paskajorja e përcjellorja, pasi sipas tij nuk përbën mënyrë të mirëfilltë foljore: ajo nuk ka forma të veçanta për dallimin e diatezës. Ai thekson se pjesorja (shqipja njeh vetëm pjesoren e shkuar) së bashku me trajtat përkatëse të foljeve ndihmëse shërben vetëm për të formuar kohët e pathjeshta të mënyrave të mirëfillta (të pashtjella apo të shtjella)⁵. S. Riza vë në dukje karakterin mënyror foljor të paskajores dhe të përcjellores duke u nisur nga aftësia për t’u këmbyer me mënyra të shtjelluara të foljes, si dhe për të ndryshuar sipas kohës e diatezës.

M. Çeliku⁶ bën një klasifikim të ndryshëm nga *Gramatika* e Akademisë për format e pashtjelluara të foljes. Fillimisht, në trajtën e një shënimi në fund të faqes, ai merret me çështjen e termit të përdorur për këto forma. Pasi jep dhe përvojën e gjuhëve të tjera, sugjeron që do të ishte mirë të përdorej termi *formë e pashtjellueshme* (e po ashtu *formë e shtjellueshme*), pasi kuptimi që ai shpreh “formë që nuk mund të shtjellohet dot në vetë e në numër, që nuk mund të pësojë ndryshime eptuese” i vjen më përshtat kësaj kategorie. M. Çeliku thekson se këto forma janë kategori gjuhësore të ndërmjetme, të cilat gërshetojnë karakteristikat e foljes me ato të pjesëve të tjera të ligjëratës, të emrit, mbiemrit e ndajfoljes. Bazuar në këtë gërshetim dyanësor e ndonjëherë të shumëfishtë karakteristikash, ai dallon këto grupe të formave të pashtjelluara:

³ S. Riza, *Sistemi foljor i letrarishtes shqiptare bashkëkohore*, Akademia e Shkencave, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 1994, f. 109-110.

⁴ Po aty, f. 145-146.

⁵ Po aty, f. 151.

⁶ M. Çeliku, *Format e pashtjelluara të foljes në gjuhën e sotme shqipe*, SHBLU, Tiranë, 2000, 247 f.

- Forma e pashtjelluar e *gerundit* (me dy trajta rasore: *të bërë*, trajtë e kallëzores, dhe *së bëri*, trajtë e rrjedhores).
- Forma e pashtjelluar e *përcjellores* (që ka dy trajta: *duke bërë*, përcjellore pohore, dhe *pa bërë*, përcjellore mohore).
- Forma e pashtjelluar e *pjesores* (që ka dy trajta: *punuar*, trajtë pa mbaresë, dhe *i/e/të/së punuar*, trajtë me mbaresë të përparme).

Siç shihet, ky autor emërtion *gerund* atë formë foljore që te Gramatika e Akademisë, por dhe nga studiues të tjerë, trajtohet si e ashtuquajtur paskajore. Madje ai vë në dukje se gerundi është shumë i afërt me paskajoren⁷.

Gramatika e M. Camajt është konceptuar prej tij si vepër që paraqet strukturën fonetike e gramatikore të shqipes dhe shërben jo vetëm për zotërimin e shqipes standarde dhe për leximin e teksteve të shkruara me të, por edhe për leximin e veprave të traditës së mëparshme, qoftë të gegërishtes, qoftë të toskërishtes, madje dhe të pjesëve të shkruara në arbërisht. Dhënien e formave toske në kllapa përkundrejt formave geqe, M. Camaj e motivon me faktin se këto të fundit janë më të shumta dhe të gjithëpërfshira në këtë gramatikë. Për sa u përket varianteve të arbërishtes vihet re se ato nuk jepen krahas varianteve të tjera, por së bashku me disa forma të vjetra të shqipes dalin në formën e shënimeve.

Edhe në këtë gramatikë format e pashtjelluara zënë një vend të rëndësishëm të kapitullit të sistemit foljor. Është për t'u theksuar se M. Camaj i përfshin këto forma në kategorinë e mënyrës, brenda së cilës dallon mënyrat e zakonshme të foljes me termin *mënyrë e shtjelluar* (diftores, lidhore, kushtore, dëshirore, habitore e urdhnore) përkundrejt *mënyrës së pashtjelluar* (paskajore [*me* + pjesore], pjesore, përcjellore [*tue g.*, *duke t.* + pjesore]). Sipas tij, format e pashtjelluara të foljes, të cilat nuk dallojnë sipas vetës, numrit, mënyrës, kohës dhe formës, shfaqin ngjashmëri formale dhe funksionale me mbiemrat dhe emrat. Ai dallon format e pashtjelluara *participial*, *infinitiv* dhe *gerundiv* pa përcaktuar ndonjë kriter specifik. Pjesorja është forma bazë e pashtjelluar që shërben për të ndërtuar kohët e përbëra, si dhe format e tjera të pashtjelluara: *infinitivin* dhe *gerundin*. Ndonëse në materialin teorik për format e pashtjelluara M. Camaj nuk bën ndonjë ndarje të pjesores, nga paradigmën e foljeve ndihmëse *kam* dhe *jam* nënkuptohet se ai dallon dy trajta të pjesores: pjesoren e tashme (*qenë* dhe *pasë* / *pasur* / *patur*) dhe pjesoren e kryer (*pasë qenë* e *pasë pasë* / *pasur* / *patur*).

⁷ M. Çeliku, *Format e pashtjelluara të foljes në gjuhën e sotme shqipe*, ShBLU, Tiranë, 2000, f. 31.

M. Camaj përshkruan variantet e infinitivit sipas gjuhës zyrtare të kohës: privativin - e ashtuquajtur mohore (*pa sjellë*), formën *me të* ose *me një të* + pjesore (*me të sjellë*), formën me origjinë toske *për të* + pjesore (*për të sjellë*). Ai jep dhe infinitivin geg *me* + pjesore në të tashmen (*me sjellë*) dhe *me* + pjesoren e foljes ndihmëse *pasë* në të kryerën (*me pasë sjellë*). Ky infinitiv shërben për të ndërtuar dhe kohën e ardhme *kam me sjellë* e të ardhme të përparme *kam me pasë sjellë*, si dhe kohët e kushtores *kisha me sjellë*, *pata me sjellë*, *kisha me pasë sjellë*, *pata me pasë sjellë*. Forma me origjinë toske *për të* + pjesore shërben për të ndërtuar të njëjtat kohë si infinitivi geg, por përveç vlerës kohore, kjo formë ka dhe tregues të modalitetit, si p.sh. tregues të detyrimit apo të qëllimit e vendosmërisë.

Gerundi formohet nga *tue (duke)* + pjesore. Ai del me dy kohë, të tashmen *tue (duke) sjellë* dhe të kryerën *tue (duke) pasë sjellë*.

M. Camaj është njohës i mirë i shqipes, e sidomos i gegërishtes, megjithatë ai ka bërë një përzgjedhje të kujdesshme të formave foljore normative të variantit gegë, duke mënjanuar disa forma foljore nëndialektore të gegërishtes, si p.sh. format e pjesëzës që shërben për të formuar përcjelloren: *tuo*, *tu*, *tuj*, *tye* ("Atlasi ...", harta 314, f. 385); formën e pjesores *qenun* krahas formës *qenë* të J. Rrotës (M. Camaj: *qenë*).

Për të parë sa koherent është M. Camaj në përdorimin e formave të pashtjelluara të pasqyruara në gramatikën e tij, do të ndalemi dhe në një pjesë të prozës, e konkretisht në "Veprën letrare 4"⁸ që përfshin: *Pishtarët e natës*, *Shkundullima*, *Rrungaja në mars*, *Katundi me gjuhë të fshehtë* dhe *Gjon Gazulli*. Duhet pasur parasysh që këto novela janë marrë nga vëllimi "Shkundullima"⁹ i cili është botuar në vitin 1981, d.m.th 3 vjet para se të shkruante gramatikën *Albanian Grammar with Exercises, Chrestomathy and Glossaries*. Me ndihmën e programit të konkordancave janë nxjerrë të gjitha format e pashtjelluara të përdorura në këtë vepër, në mënyrë që të analizohen duke i krahasuar me ato të shtjelluara në gramatikë.

Në gramatikën e tij M. Camaj nuk përqendrohet në aspektin teorik të formimit të formave të pjesores, por në paradigmën e foljeve sipas klasifikimit që u bën në zgjedhime, krahas formës të së tashmes dhe të së kryerës së thjeshtë jep dhe format përkatëse të pjesoreve. Nisur nga ndarja dhe nënndarja e foljeve në zgjedhime, vihet re dhe një laryshi formash të

⁸ M. Camaj, *Vepra letrare 4*, Apollonia, Tiranë, 1996.

⁹ Përgatitësit për shtyp të kësaj vepre letrare deklarojnë që në frontespis se tekstet janë botuar të plota e pa ndryshime, ndaj mund t'i referohemi pa mëdyshje gjuhës së përdorur në të, për ta krahasuar me konceptet teorike gramatikore të Camajt në gramatikën e tij.

pjesores. Në krijimtarinë e tij, e konkretisht në novelat që kemi marrë në shqyrtim, përdoren format e pjesores së shkurtër geqe, si kur është vetëm, po ashtu dhe kur është pjesë përbërëse e formave të tjera të pashtjelluara dhe e kohëve të përbëra.

Pjesorja e përdorur më vete në rolin e një përcaktori të veçuar:

- *Dikund kah gjysma e katundit visi guror thehej, kështu që shtëpitë e fundit, **kapë** për shkambin e thepisun, ngjanin si me pasë vetëm një faqe, ballinën e përparshme.* (“Katundi me gjuhë të fshehtë”, f. 236)

- *Mbasi ua nxori palcën mbarë letrave, i ra në sy një fletore e vjetër, **lidhë** skajesh me dredhë lëkure.* (“Gjon Gazulli”, f. 293)

- *Kur ajo erdhi, mbet pa gojë tue e pa të qetë, **ndejë** mbi gurë mes shkulmit të grethave e të anzave, as me qenë Daku zgjue blete në lëshim.* (“Rrunga në mars”, f. 191)

Pjesorja si pjesë e formave të ndryshme të pashtjelluara:

- *Vuente prej mallit për prind e vëllezën, andaj **për të shfry**, merrte shkas nga çdo fjalë e trishtueshme **me nxjerrë** faculetën e kuqe prej brezit të këputun e të hollë për të derdhë lot të ngrohtë në të.* (“Pishtarët e natës”, f. 36)

- *E posaçme në këtë shpërndamje fjale ashtë se, **tue i shtue** secili ngjarjes diçka çka i bie ndërmend, e paqenuna bahet e qenun mbrenda njëzet e katër orëve.* (“Pishtarët e natës”, f. 17)

- *Si i thonë një fjale, si hyni ashtu doli, **pa i ra** kujt në derë, **pa pyetë** se ku ishte shtëpia e filan-filanit, e Gjurit, për shembull.* (“Rrunga në mars”, f. 193)

Pjesorja si pjesë e kohëve të përbëra:

- *Të tanë kohën më **ke shikue** si e punoj unë hekurin.* (“Pishtarët e natës”, f. 50)

- *Sikur Jera **të ishte kujtue** se këto të dy sende ishin pjesë e pandame e një andërrimi, **do të kish humbë** njëherë e përgjithmonë andjen edhe për të kthye në katundin e vet; **do të kishte humbë** edhe andjen me kthye dy-tri herë në ditë me mend në vendlindje për të cilën kishte aq mall.* (“Rrunga në mars”, f. 169)

- *Tash u muer vesh se ata që **paskan kundrue** njerëzit për së largu në Fundinë, nuk paskan qenë hije.* (“Pishtarët e natës”, f. 67)

M. Camaj vë në dukje se pjesorja ndeshet shpesh në funksionin e një mbiemri¹⁰, por në novelat e marra në shqyrtim hasen fare pak shembuj të tillë:

- *Gratë i kam qitë veshë e ngjeshë andej.* (“Pishtarët e natës”, f. 67)
- *Dyert mbetnin hapët vetëm një minut gjatë të cilit krste grindja mes kunatave të bukura dhe njëheri vaji e gërthitja e fëmijëve.* (“Rruga në mars”, f. 212)
- *Ajo derën e kasollës në Fundinë e gjeti mbyllë.* (“Pishtarët e natës”, f. 37)
- *... ata e nderuen Gazullin që e pritnin ndejun me një përkulje kreje, denjueshëm.* (“Gjon Gazulli”, f. 286)

Siç duket dhe në shembujt e mësipërm, pjesorja funksionon si përcaktor kallëzuesor, duke u përafëruar shumë me mbiemrat.

Në kreun e mbiemrave, M. Camaj dallon dhe dy grupe mbiemrash të ndërtuar nga pjesorja dhe formantet e tyre përkatëse: a) mbiemrat e formuar nga pjesoret më zanore dhe formantet geg. *-m(ë)*, *-em*; tosk. *-r(ë)*; b) mbiemrat e formuar nga pjesoret më bashkëtingëllore dhe formantet geg. *-un*; tosk. *-ur*.

Në veprën e tij M. Camaj përdor mbiemrat prejpjesorë të ndërtuar me formantet geqe:

- *Hingëlliu me kalorës në krah e mori trokun e tërbuem krenave të naltësive mbi fushën e vërshueme, në drejtim të katundit arbëresh.* (“Shkundullima”, f. 149)
- *Por të kuvendim për diçka tjetër. - Tha Sandri pakëz i zhgënjyem dhe i pasigurtë në qëndrim ngase i vinte vështirë me hy thellë në fjalë, edhe në praninë e shokëve, me një të huej që e njihte përciptas.* (“Katundi me gjuhë të fshehtë”, f. 251)
- *Në atë rrebes shiu të jonatyrshëm dalloj një njeri, gurë i shtangun në kambë para shtëpisë që kërcillaste muresh tue plasë.* (“Shkundullima”, f. 148)
- *Mbrenda pak minutash vizatimi i projektit të inxhenerit gjindej i shtrimë mbi tryezë apo mur të çdo familje të katundit.* (“Shkundullima”, f. 108)

¹⁰ M. Camaj, *Albanian Grammar with Exercises, Chrestomathy and Glossaries, Collaborated on and translated by Leonard Fox*, Wiesbaden Otto Harrassowitz 1984, f. 65.

Përveç këtyre mbiemrave prejpjesorë, në veprën e tij letrare ndeshen dhe disa pjesore më –t(ë) të cilat M. Camaj në gramatikë i cilëson si forma të fosilizuara të pjesores. Ndonëse në gramatikë thuhet se këto forma hasen në funksion predikativ vetëm me folje ndihmëse ose folje që tregojnë gjendje, në novelat e tij këto forma pjesorësh përdoren dhe me folje jo të këtij tipi:

- *Të huejit i ra në sy se ky që donte të kapej patjetër deri në maje nën rrezet e forta të diellit kishte ngjyrë të verdhë si dylli i bletës; ashtu i ndritun, dukej ma i vjetër e i mbaruet se në hije.* (“Katundi me gjuhë të fshehtë”, f. 233)

- *Gjykuesi i paraqitej bartësit të shllimeve të ndalueme si vetje me të njëjtat kualifikime ditunore dhe, njëkohësisht, si përgjegjës i shuguruem të mbronte doktrinën e kulluet.* (“Gjon Gazulli”, f. 266)

Prania vetëm e kësaj pjesoreje në shkrimet e tij letrare dëshmon qartë se M. Camaj në hartimin e gramatikës nuk është nisur thjesht nga gjuha e tij e ngushtë dialektore, por ka pasur parasysh në shkallë të gjerë veçoritë e dialekteve kryesore, në mënyrë që leximi i teksteve të mëparshme të mos paraqesë vështirësi të ndjeshme.

Vihet re se M. Camaj në veprën letrare përdor në përgjithësi të gjitha variantet e ndryshme të infinitivit që ka përkthyer në gramatikën e vet, të ndërtuara këto me pjesoren e shkurtër geqe.

Privativi *pa* + pjesoren e shkurtër përdoret dendur në novelat e M. Camajt:

- *Në këso rastesh, shkollari ushtronte qëllimisht duresë, **pa dhanë** me kuptue se e kishin lodhë përrallat e folësit.* (“Rrunga në mars”, f. 211)

- *I befasuem, ai kishte mbetë me gojë hapët, **pa** i **ra** synit qepallë.* (“Katundi me gjuhë të fshehtë”, f. 244)

- *Në moshë të shtyme Jera humbi prind dhe njerëz tjerë në familje, **pa ia pasë** vërejtë kush një lot në sy.* (“Rrunga në mars”, f. 224)

Ndonëse në gramatikë ka përshkruar dy mënyra të ndërtimit të absolutivit: *me të* + pjesore dhe *me një të* + pjesore, në materialin e vjelë nuk ndeshen raste të formës së parë dhe ndonjë përdorim shumë i rrallë i formës së dytë:

- ***Me një të sjellun** kreje, përmbas derës ku qëndronte, iu shfaq një shtatujë Zoje, një Madonë e veshun në petka të mira nusje arbëreshe, në linja e kamizola të shtrëngueme me breza ari ndër ije dhe krahëve qitë cohën e mirë për dit kremtje.* (“Shkundullima”, f. 113)

- **Me një të zhdrukun** të mjegullës merrte frymë si njeri i shliuëm ankthi. (“Rrunggaja në mars”, f. 181)

Një përdorim të dendur në novelat e M. Camajt gjen infinitivi i ndërtuar nga pjesëza *me* + pjesoren e shkurtër ku mbizotërojnë format e infinitivit të së tashmes:

- Përdorte *me* qëllim fjalën **me gjetë** në vend **me ble** sepse e dinte se katundësit kishin prodhime bujqësore *me ngranë mjaft, por jo të holla*. (“Shkundullima”, f. 102)

- Këtë nuk ia tha, por u tërhoq mb'anë për t'i lanë shtegun e lirë **me dalë** jashtë. (“Pishtarët e natës”, f. 38)

- Nika mori shkas **me i tregue** të birit se kishte caktue të ndreqte shtëpi të re, *me ranë e gëlqere*. (“Pishtarët e natës”, f. 21)

Por nuk mungojnë dhe përdorimet e formës së infinitivit të së kryerës, pjesa më e madhe e të cilave paraprihen nga pjesëza krahasuese *si / sikur*, e në raste të tjera nga pjesëza mohuese *as, mos*:

- Asnjëni nuk ia dinte emnin shoqit, por takoheshin rastësisht, çdo vjetë, gjithnjë në shtator, në restorantin e peshkut buzë detit, si **me pasë lanë** atje pikëndeshje. (“Katundi me gjuhë të fshehtë”, f. 229)

- Si mos **me pasë ba** mjaft për ty, tue të çue edhe në shkollë që të dish ma tepër se të gjitha motrat e tua bashkë! (“Rrunggaja në mars”, f. 162)

- Diçka ka ndodhë - tha - sepse qente janë tue lehë tërbueshëm, kohë pa kohë, sikur **me pasë** ardhë njerëz të huej. (“Shkundullima”, f. 137)

- Si e lëshoni gjanë e gjallë në pronë të huej, as **me pasë dalë** fare unë, me të madh e të vogël? (“Pishtarët e natës”, f. 12)

Në vepër hasen pak shembuj ku infinitivi është pjesë përbërëse e së ardhmes ose e kohëve të mënyrës kushtore:

- E si **ka me dalë** vera ndër gur? (“Pishtarët e natës”, f. 27)

- E unë në dhë të huej nuk **kisha me shkue** kurrë, maparë ndër yje. (“Pishtarët e natës”, f. 24)

- Me qenë unë si zotnia jote, nuk **kisha me hapë** asnjë libër e me lexue në dritën e zbehtë të pishtarit deri mbas mjesnate, ashtu si herën e fundit. (“Gjon Gazulli”, f. 274)

Përveç infinitivit gegë që haset dendur në krijimtarinë letrare të M. Camajt, karakteristikë është përdorimi i së ashtuquajturës paskajore të shqipes të ndërtuar nga *për të* + pjesorja e shkurtër geqe:

- Rrasat e gurit rreshp, pos se duhen **për të mbulue** pullazet e shtëpive, ishin për Nikën të përshtatuna edhe me shkruar mbi to. ("Pishtarët e natës", f. 24)

- Nika, nga ana tjetër, ishte edhe për ata i domosdoshëm **për të kapërcye** lumin, thoshin në ironi kur e zenin në gojë malësorin e fuqishëm. ("Pishtarët e natës", f. 74)

- Ai që trillonte kaq bukur, **për ta mbyllë** kuvendin me aq, vërejti se çështja e Nikës nuk duhej gzatë ma gjatë. ("Pishtarët e natës", f. 19)

- Atij, atje, mund t'i duhet kafja e rakia, jo **për ta pi** vetë, po **për të pritë** miqtë të cilët ia mësyjnë derën. ("Pishtarët e natës", f. 35)

- Shitja e perimeve ishte tue u sosë; fshatarët mblidhnin teprica e rraqe **për ta lanë** vendin. ("Shkundullima", f. 122)

Pavarësisht se në gramatikë jepen të dyja pjesëzat për formimin e gerundit, *tue* dhe *duke*, në veprën e tij letrare ndeshet vetëm gerundi me *tue*:

- Vetëm **tue shkue** e **tue ardhë** disa herë me ata nga jashtë, ndjeu se kishte kthye në vendlindje. ("Shkundullima", f. 97)

- E sillte unën e ndezun, majtas e djathtas, si me qenë **tue krye** ndonjë sjellje magjie. ("Rungaja në mars", f. 188)

- Kjo çoi dorën e përshëndeti, **tue buzëqeshë**, burrin të cilit iu kujtue fytyra dhe kryekreje gazi në buzën e saj. ("Katundi me gjuhë të fshehtë", f. 237)

- Kishin pasë ndënnend me mbledhë kangë trimnish, doke të vjetra, dhe me u vëllaznue me burrat e malësisë, **tue pi** gjakun e gishtit. ("Pishtarët e natës", f. 68)

Me ndihmën e programit të konkordancave është bërë e mundur nxjerrja e listës shteruese të foljeve të përdorura nga M. Camaj në këtë vepër letrare prej nga u arrit pasqyrimi i formave të pashtjelluara në kontekste të ndryshme. Nisur nga fakti se pjesorja në gramatikë del më e larmishme nga formimi, si një formë shumëfunksionalëshe që shërben për ndërtimin e kohëve të përbëra dhe të formave të tjera të pashtjelluara, ajo zë vendin kryesor në këtë krijimtari. Nga sa pamë më sipër, vëmë re se M. Camaj nuk është treguar konservator dhe është përpjekur t'u largohet formave të ngushta dialektore. Në shkrimet letrare të M. Camajt mbizotërojnë format geqe, megjithëse ka ndonjë rast ku toskërishtja dhe gegërishtja bashkekzistojnë brenda së njëjtës strukturë, siç është rasti i

formës për të + pjesore. Ky fakt nuk e pengoi Martin Camajn në hartimin e një gramatike të mbarë shqipes, e cila, siç shprehet vetë ai, duhet “të prezantojë një imazh të plotë të gjuhës në të tria variantet më të rëndësishme: gegërisht, toskërisht dhe arbërisht”¹¹.

LITERATURA

- Bokshi, B., *Pjesorja e shqipes (vështrim diakronik)*, Prishtinë, 1998, 220 f.
- Camaj, M., *Albanian Grammar with Exercises, Chrestomathy and Glossaries, Collaborated on and translated by Leonard Fox*, Wiesbaden Otto Harrassowitz 1984, XVIII + 337 f.
- Çeliku, M., *Format e pashtjelluara të foljes në gjuhën e sotme shqipe*, SHBLU, Tiranë, 2000, 247 f.
- Çeliku, M., “Togjet e tipit “me të pasur” e “duk me pasur” sinonimike me përcjelloren”, *Studime Filologjike* 52/1998, 3-4, 155-166.
- Demiraj, Sh., “Gjuha letrare shqipe e njësuar dhe çështja e paskajores”, *Gjuha jonë* 12/1992, 3-4, 36-39.
- Gosturani, Xh., “Format e pashtjelluara të foljes në të folmet e gegërishtes verilindore”, *Studime Filologjike*, 48/1994, 1-4, 131-142.
- Gramatika e gjuhës shqipe. Vëllimi I Morfologjia*, Akademia e Shkencave e Republikës së Shqipërisë, Tiranë, 2002, 452 f.
- Martin Camaj - tradita dhe bahkëkohësia*. Simpozium 24 qershor 1993, Shkodër. Universiteti i Shkodrës “Luigj Gurakuqi” Departamenti i Letërsisë & Departamenti i Gjuhës. Shkodër, 1994, 164 f.
- Riza, S., *Sistemi foljor i letrarishtes shqiptare bashkëkohore*, Akademia e Shkencave Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, Tiranë 1994, 316 f.
- Veselaj, N., *Paskajorja dhe standardizimi i gjuhës shqipe*, Prishtinë, 2006, 179 f.

¹¹ M. Camaj, *Albanian Grammar with Exercises, Chrestomathy and Glossaries, Collaborated on and translated by Leonard Fox*, Wiesbaden Otto Harrassowitz 1984, XVII (Foreword).